

ска писменост и създадена на нейна основа ромска писмена култура. Както и да се разглеждат - в миналото и сега, в тяхната прародина или в земите на държавите, където те са се установили - ромите все още формират своя етнопортрет на равнището на своята дописмена и орална култура. В случая имам предвид не ромите изобщо, а само тези от тях, които все още съхраняват себе си като етнически роми, които все още не са се приобщили и не са се интегрирали към други етноси и култури.

Едва ли е нужно да се спирам нашироко на различията между дописмената и писмената култура, за да очертая значимостта на казаното по-горе.¹ На равнището на дописмената култура се реализира бавно прогресиране в материалната и духовната култура на съответния етнос. Това е така, защото дописмената култура съхранява само част от достиженията на нейния субект-носител. Тя се основава предимно на индивидуалната памет и индивидуалния опит - най-вече на старите хора в съответния етнос. Тя не познава училищната система на образование, възприемане и транслиране на човешките знания и достижения. Тя не познава и научната, и художествената литература, по линия на които могат да се възприемат свободно и "с пълни шепи" знания, открития, нрави, обичаи и т. н., които да внасят прелом в бита, душевността и културата на техния почитател, а следователно в крайна сметка и на етническото формирование, към което той принадлежи. По начало дописмената култура няма достатъчно място и в средствата за масова информация, които днес са могъщ формиращ фактор в различни посоки и с различна значимост, в това число и в техните етнически измерения и параметри.

Тоест, безписмената история на ромите определя техния етнопортрет в коренно различни щрихи от този на другите етнически формирования, имащи зад себе си освен дописмената си и писмената си (минала и съвременна) култура.

Трето, историята на ромите се е сложила така, че те е трябвало да се разселят по света, да живеят не в собствена-

¹ Виж подр. Мизов, Б., М. Мизов. Основи на празнично-обредната система. С., 1988, с. 18-19.